

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

- 1) Ἴδε Ἀπολλοδ. Βιβλ. 4 ὁ' 17 Ἰγν. Μυθ. 45.
- 2) Πρβλ. Εὐρ. Ἐκ. 905—911 καὶ Τρωαδ. 7—9, 1295—1304.
- 3) Εὐρ. Ἐκ. 23 Βιργ. Αἰν. Β' 512 καὶ ἔφ.
- 4) Ἡ Κασάνδρα, περὶ ἧς ἴδε Εὐρ. Τρωαδ. 70 Βιργ. Αἰν. Β' 403 Ἀπολλοδ. Βιβλ. 3 ὁ' 5.
- 5) Μίμησις τῶν παρ' Εὐριπίδῃ στίχων Τρωαδ. 1119 καὶ ἔφ.
 λεύθετε Τρόφον
 τόνδ' Ἀστυάνακτ' ἄλοχοι μέλαι
 νεκρόν, ὃν πύργων δίσκηνα πικρὸν
 Δαναοὶ κτείναντες ἔχουσιν.
- 6) Ἴδε τὰ περὶ τούτου παρ' Ὀμήρῳ Ἰλ. Ζ. 370—389.
- 7) Ἄπαντα ταῦτα, ὃ φόβος τοῦ Πολυδώρου, ἡ σφαγὴ τῆς Πολυξένης καὶ ἡ τύφλωσις τοῦ Πολυμήστορος δύνανται νὰ θεωρηθῶσι περίληψις τῶν ἐν τῇ Ἑκάθῃ τοῦ Εὐριπίδου διαδραματιζομένων. Πρβλ. καὶ Βιργ. Αἰν. Γ' 13 Εὐρ. Ἐκ. 1—34 Παρ' Ὀμήρῳ Ἰλ. Γ. 406—417 φέρεται ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐφόνευσε τὸν Πολυδώρον· ἀλλ' ὁ Ὀβίδιος ἀκολουθεῖ τῷ Εὐριπίδῃ καὶ ἄλλοις.
- 8) Εὐρ. Ἐκ. 35—50.
- 9) Εὐρ. Ἐκ. 106—115.
- 10) Εὐρ. Ἐκ. 521—582.
- 11) Κοῖν. Σμυρ. τῶν μεθ' Ὀμηρον ΙΔ' 297 καὶ ἔφ.
- 12) Εὐρ. Ἐκ. 475—480.
- 13) Διὰ τοῦ στίχου τούτου ἀποδίδεται μὲν ἀκριβῶς τὸ ἐν τῷ λατινικῷ κειμένῳ ἡμιστίχιον

Soli mihi Pergama restant

ἀλλὰ τίνι τρόπῳ μετὰ τὴν προηγηθεῖσαν κατατροφὴν τῆς Ἰλίου λείπεται τῇ Ἑκάθῃ τὸ τῶν Περγάμων ἄστυ, νῦν μάλιστα εἰς δουλείαν ἀπαγομένη καὶ κλαιούση τὴν σφαγαῖσαν κόρη; οἱ σχολιασταὶ διατείνονται ὅτι ἡ Ἑκάθη μνημονεύουσα ἔτι τῶν Περγάμων ἔννοεῖ «τοὺς κινδύνους καὶ τὸν φόβον τῶν ἐπιχειρῶντων κακῶν», ἅπερ συνεπάγεται ἡ δῆλωσις τῆς πόλεως τούτου δ' ἔνεκα, in cursuque mens dolor est; ἦτοι

ἀλλὰ καὶ οὕτω τῶν κακῶν οὐ φαίνεται τὸ τέλος, καὶ ἄλλαι διαδέχονται ὀδύναι τὰς ὀδύνας·

τουτέστι, πᾶσι μὲν τοῖς λοιποῖς ἀπώλετο ἡ Ἰλιος· ἀλλὰ καίπερ ἀπολωμένη ἐμοὶ μὲν ἢ (τῇ Ἑκάθῃ) οὐκέτι ἀπώλετο, «διότι τὰ ἐκ τῆς ἀλώσεως αὐτῆς δεῖναι οὐ παύονται ἐπισπρωρέυμενα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου».

(Ἀκολουθεῖ).

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

ΕΝ Τῇ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΠΙ Τῇ ΑΝΑΛΗΨΕΙ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ 32ου ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΥΠΟ

ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΑΔΟΥ, ΙΑΤΡΟΥ,

τῇ 10ῃ Μαΐου 1892, ἐπετείῳ ἑορτῇ.

**Παναγιώτατε Δέδοτα,
Σεβαδμιώτατε Ἱεράρχαι,**

Εὐγενέσταται Κυρίαὶ καὶ Κύριοι καὶ πᾶσα ἡ φιλόμουσος καὶ φιλόκαλος ὁμήγουρις.

Ψῆφῳ ἐυμενεῖ τῶν ἐριτίμων ἐταίρων τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου πρόεδρος τοῦ ἀρχομένου συλλογικοῦ ἔτους ἀναδειχθεὶς, βαθυτάτην ἐκπράζω δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τῇ τιμῇ καὶ τῇ συμπαθεί τῶν πρὸς με εὐγενῶν αὐτῶν αἰσθημάτων ἐκδηλώσει ταύτη· ἀλλ' ἔρωτῶ ἐπέτυχον καὶ τοῦ οὐ ἔστοχαζόντο σκοποῦ· Ὅταν ἀνελογίσθην τὸν ὕψηλόν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου προορισμόν καὶ τοὺς εἰς ἐπίτευξιν αὐτοῦ μετ' αὐθεντικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ κύρους ἐργασθέντας καὶ διαπρέψαντας, ὑπὸ ἀληθοῦς κατελήφθην μελαγχολίας, διότι εἰς ἐμέ, πολλῶν

αὐτῶν ὑποδεέστερον, δι' ἀμφιβόλου δ' ἀξίας προσόντων πεπροικισμένον, ἐνεπιστεύθησαν ὄνομα ἀγαστον καὶ ἀξίωμα οὕτω ἐπίζηλον· ἀλλ' εἰς ἔτι μείζονα αἰμηχανίαν ἐνέβαλέ με καὶ ἡ τοῦ ἀποχωροῦντος τῶς προόδου κληροδοτούμενῃ εὐσυνειδήτος τοῦ καθήκοντος ἐκπλήρωσις, ἡ χαλκέντερος ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή, καὶ ἡ ἀκάματος ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Συλλόγου ἐπιλοθυσία, ἀρεταὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ ἡμῶν κοινωνικῇ καταστάσει σπανίως ἀπαντῶσαι, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ διαδόγου ἀναλαμβάνόμενον ἔργον πλέον εἴποτε δυσχερὲς καθιστῶσαι, ὅταν δ' ὡς ἐκ περισσοῦ ἐσκέφθην, ὅτι ἐν τοιαύτῃ τῶν γραμμάτων ἑορτῇ, ἐν ἣ παρίσταται ὁ τε ἀνώτατος πνευματικὸς ἡμῶν ἀρχιποιήμην καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ καὶ πολιτικοὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν λογάδες, ὠφείλον κάγω νὰ προσφέρω τὴν κατ' ἔθος παρατιθεμένην εἰσφοράν, τότε πλέον ἠσθάνθην τῶν ἐμῶν πνευματικῶν δυνάμεων τὴν ἰσορροπίαν κλονιζομένην καὶ τὸ θάρρος μειούμενον· εὐτυχῶς ὅμως τῶν φίλων ἐταίρων τὰ φιλαδέλφια αἰσθήματα περιτράνωσ ἐκδηλωθέντα κατάρθρωσαν νὰ κατασιγήσωσι τὰς ἐν ἐμοὶ γεννηθείσας ἀμφιβολίας καὶ νὰ περιβάλλωσι διὰ σθεναρῆς ὑποστηρίξεως ἀνδρῶν τῶν παρ' ἡμῖν ἐμβριθεστάτων τούτου ἐπιτευχθέντος, οὐδὲν ἀπέμεινε πλέον, καὶ θαρρῶν διέρρηξα τὸν στενὸν καὶ ὀλως εἰδικὸν τῶν ἐμῶν μελετῶν κύκλον, ἵνα εἰσέλθω εἰς ὀρίζοντα εὐρύτερον καὶ πραγματευθῶ ζήτημα γενικόν, ζήτημα ὑψίστης κοινωνικῆς σπουδαιότητος· ἦτοι περὶ τῆς κλήσεως καὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴν ἐπιείκειαν καὶ εὐμένειαν τῆς γερασμίας καὶ εὐγενοῦς ταύτης ὁμηγύρεως.

Τὸ περὶ κλήσεως καὶ προορισμοῦ τῆς γυναικὸς ζήτημα ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἀπὸ παλαιστάτων χρόνων, καὶ ἠσχολήθησαν εἰς αὐτὸ μέχρι σήμερον οἱ μέγιστοι ἐν ταῖς γράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστήμαις· ἐναυθῶ ἐπίσης, ὅτε κατὰ τὸ ἔτος 1864 τὸ πρῶτον συνήρχοντο οἱ πρῶτοι ἰδρυσαντες τὸ ὄργανον τοῦτο, συνεζήτησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ ζήτημα, ἴσως οὐχὶ τόσον ἀπὸ σκοποῦ ὅσον ἐξ ἐνστίχτου· οἱ ἐνθυμούμενοι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ τῶν νεωτέρων, οἱ μελετήσαντες τὴν ἱστορίαν τοῦ Συλλόγου παρετήρησαν ὅτι ἡ συζήτησις ἐκείνη προουκάλεσε δύο διακεκριμένας ὑπὸ διαφόρων λογίων ὑποστηρικθείσας γνώμας, καθ' ἃς οἱ μὲν παρδεδόχοντο τὴν γυναικα σύζυγον πιστὴν καὶ μητέρα φιλόστοργον, οἱ δὲ σὺν ταῖς ἀρεταῖς ταύταις τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα, ὡς ὁ ἀνὴρ, ἔχουσαν καὶ δικαίως τὴν πρέπουσαν αὐτῇ ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσιν διεκδικούσαν καὶ δὴ καὶ τὴν παντελῆ αὐτῆς χειραφέτησιν. Τὸ λεπτόν τοῦτο ζήτημα διὰ τε τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ιδιότητα τῶν ἐν τῇ συζητήσεσι ταύτῃ μετασχόντων ἀνεπίλυτον καὶ μετέωρον διατελέσαν, ἀνέλαβε τότε καὶ διὰ μελέτης σοβαρᾶς περὶ τῶν ὁμοιοτήτων καὶ διαφορῶν κατὰ τε τὴν ἀνατομικὴν, φυσιολογικὴν καὶ ψυχολογικὴν ἔποψιν ἐν ἑκατέρῳ τῶν φύλων ἀνέλυσε καὶ διηκρίνησεν ὁ εὐρυμαθὴς καὶ θαλερὸς ἔτι πρεσβύτης Σπυριδῶν ὁ Μαυρογενῆς· πρὸς Διός, ἄφετε ἡμῖν τὰς γυναῖκας γυναῖκας, καὶ τοὺς ἀνδρας ἀνδρας εἶπε, καὶ πάντες εἰσέγησαν.

Ἐὰν σήμερον μετὰ πάροδον ἐνιαυτῶν περίπου 30 ἀνασκαλεύω τὸ σοβαρὸν τοῦτο ζήτημα, αἰτία εἶναι ἡ ἐξαιρετικὴ σπουδαιότης τῆς ἐπιρροῆς καὶ δυνάμεως τῆς γυναικὸς ἐν τῷ κοινωνικῷ ὀργανισμῷ παντὸς ἔθνους καὶ δὴ καὶ τοῦ ἡμετέρου, διότι ἐκ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς ἀληθείας ταύτης ἐξαρτᾶται ἡ φυσικὴ καὶ πνευματικὴ ρώμη, ἡ ἔθνικὴ ὑγεία. Ὅπως δυνηθῶμεν νὰ καθορίσωμεν τὴν κλήσιν καὶ τὸν προορισμόν τῆς γυναικὸς, ἦτοι ὅποια τις ἡ ὄρασις καὶ λειτουργία αὐτῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀνάγκη νὰ προταχθῇ ὁ ὀρισμὸς τῆς κοινωνίας καὶ νὰ κατανοηθῇ ἡ ἔννοια αὐτῆς· ταύτην κατανοοῦμεν ἀντιπαράβαλλοντες πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου· ὁ ἀνθρώπος, ὡς γνωρίζετε, συνίσταται ἐξ ὀργάνων συνθέτων, δι' εἰδικῆς καὶ κανονικῆς λειτουργίας ἀποσκοποῦντων εἰς τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ· ἡ κοινωνία, ὡς ὁ ἀνθρώπος, εἶναι ὀργανισμὸς σύνθετος· ὀργανισμὸς συγκεκριμένος οὐχὶ ἐξ ἀνδρῶν ἀπλῶς καὶ γυναικῶν, ἀλλ' ἐξ ὀργάνων συνθέτων, τεινόντων εἰς τὴν συντήρησιν καὶ ζωὴν αὐτῆς, ἦτοι ἐκ τοῦ τελείου ἀνθρώπου, ὡς ἐννοοῦμεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐνώσει ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἡ ὑπὲρ ταυτῶν ἐκ τῆς οἰκογενείας· ἡ κοινωνία ἄρα δὲν δύναται νὰ συγκροτηθῇ ἐξ ἀτόμων, μὴ δυναμένων καθ' ἑαυτὰ νὰ ὑπάρξωσιν, ἐκ φυσικῆς δ' ἀνάγκης ὑφίσταται καὶ ζῆ μόνον διὰ τῆς συσπένσεως αὐτῶν, ἦτοι διὰ τῶν ὀργανικῶν μορίων, καὶ ταῦτα εἶναι αἱ οἰκογενεαὶ κατὰ ταῦτα καὶ κοινωνία ἡ ἐπιλεγόμενη καὶ πολιτικὴ, ὡς καὶ ἐν ταῖς ζωαῖς παρατηρεῖ-

ται, είναι φυσική του ατόμου ανάγκη, είναι ορμώμενος προς τὰ ὅμοια αὐτῶν ὀλκή, είναι δὲ καὶ ἀναπόδραστος, διότι ἐν τῇ μετὰ τῶν ὁμοίων συμβιώσει καὶ οἰκογενειακῇ συμπληρώσει ἐξασφαλίζεται ἡ ἀτομικὴ ὑπαρξίς καὶ ἐνέργεια, ἡ ἰδιοκτησία, ἡ τιμὴ, ἡ διαίωσις τοῦ εἶδους καὶ πᾶν ὅ,τι τελειοποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ ἔθνος κατὰ τε τὴν ὑλικωτέραν αὐτῶν ὀργάνωσιν καὶ τὰς ἀνωτέρας ψυχικὰς καὶ πνευματικὰς ἐνεργείας.

Ἐὰν τοιαυτὴ τις ἡ κοινωνία καὶ τοιοῦτον σκοπὸν μέγαν προτίθεται, δίκαιον εἶναι νὰ ἐρευνηθῇ τίνι τρόπῳ κατορθοῦται, ποιοὶ οἱ πρῶτοι παράγοντες, ἤτοι ἐπὶ ποίας βάσεως αἱ κοινωνίαι ζῶσιν, ἀκμάζουσιν καὶ διαίωσιζονται ἐν ψυχικῇ καὶ πνευματικῇ εὐρωστίᾳ. Εἴπομεν ὅτι ἡ κοινωνία, ὡς ὁ ἄνθρωπος, ἐκ συνθέτων ὀργάνων ἢ μορίων ὀργανικῶν συνίσταται, ἤτοι ἐκ τῶν οἰκογενειῶν ὑποδιαιρουμένων εἰς ἄτομα, ὧν προεξάρχοντα εἶναι ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή, ὅτι ὡς ἡ ὑπαρξίς καὶ ζωὴ παντὸς ἐνοργάνου διὰ τῆς εἰδικῆς λειτουργίας τῶν ἐπὶ μέρους ὀργάνων ἐξασφαλίζεται, οὕτω καὶ ἡ ὑπαρξίς, ἀκμὴ καὶ τελειότης τῆς κοινωνίας ἐκ τῶν εἰδικῶν λειτουργιῶν τῶν συνιστῶντων τὴν οἰκογένειαν ἀτόμων ἐξαρτᾶται· ἐπειδὴ δὲ τὰ ἄτομα ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ εἶδει δύο διαφορὰ καὶ συγκεκριμένα γένη ἀποτελοῦσι καὶ ἀντιπροσωπεύουσιν ἐν τῇ ζωικῇ ὑπαρξίᾳ τὴν τελειότητα τῆς δημιουργικῆς πλάσεως, ἀναγκαίως ἔπεται, ὅτι τῶν λογικῶν τούτων ὄντων αἱ λειτουργίαι εἶναι διαφορᾶι, κατατείνουσιν ἀμέσως μὲν εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν εἶναι, ἐμμέσως δὲ εἰς τὸ τῆς κοινωνίας.

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐνεργείας ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἀπ' αἰῶνων κατωρθώθη καὶ κατορθοῦται διὰ τῆς διανομῆς τῆς ἐργασίας, διὰ τῆς ἀρμονικῆς δράσεως τῆς ἐπὶ τῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν πλεονεκτημάτων θεμελιουμένης διαφορᾶς τῶν δύο φύλων· καὶ καθὼς τὸ ἄτομον ἀδυνατεῖ νὰ ζήσῃ, ὅταν ἕκαστον τῶν ὀργάνων αὐτοῦ διὰ τῆς εἰδικῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας δὲν τείνῃ εἰς τὴν τοῦ ὅλου συντήρησιν, καὶ ὁ πνεύμων δὲν δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν καρδίαν, ὡς οὐδ' ἡ καρδία τὸν ἐγκέφαλον, οὕτω καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ οὐδεμία ἀσφάλεια, οὐδεμία τῶν συνιστῶντων αὐτὴν μορίων ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ εὐδαιμονία, ὅταν ἡ οἰκογένεια δὲν λειτουργῇ κατὰ φύσιν, ἤτοι ἐκτρέπεται τοῦ φυσικοῦ προορισμοῦ, εἰς δὲ προωρίσθη καὶ ἐξικανώθη· ἐντεῦθεν πηγάζει ἡ ἐν τῇ κοινωνίᾳ εἰδικὴ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς δράσις, ἡ διὰ τῶν εἰδικῶν καθηκόντων διακρινόμενη καὶ ὧν ἡ ἐκπλήρωσις, ἡ ἀληθὴς τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς κοινωνίας ἀσφάλεια τυγχάνουσα, δικαιολογεῖ τὴν ἀπολαυτὴν δικαιωμάτων, εἰ καὶ τὰ πολυθρόλλητα ταῦτα δικαιώματα εἶναι καὶ αὐτὰ καθήκοντα, ὁ δὲ βίος ἡμῶν διηνεκὲς καθήκον πρὸς τε ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς ὁμοίους ἡμῖν.

Ἐκ τῶν προειρημένων καταφαίνεται ὅτι ἀνὴρ καὶ γυνὴ ἔχουσι καθήκοντα, εὐρύτερα καὶ ποικιλώτερα ὁ μὲν, στενωτέρα ἀλλ' ὑψηλότερα ἡ δὲ· καὶ ἐπειδὴ σκοπὸς ἡμῶν, περὶ κλήσεως καὶ προορισμοῦ τῆς γυναικὸς τὸν λόγον ποιουμένων, εἶναι περὶ τῶν εἰδικῶν καθηκόντων τῆς οἰκογενείας νὰ συζητήσωμεν, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ εἰσελθῶ εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ θέματος τούτου.

Ἡ ἀπομόνωσις εἶναι τι ἀληθῶς φοβερόν, λέγει ὁ P. Janet· μόνη ἡ ἰδέα γεννᾷ ἐν ἡμῖν τὸ αἰσθημα τῆς σμικρότητος ἡμῶν καὶ παρορμᾷ εἰς τὸν σχηματισμὸν κοινωνίας· οὐδὲν δὲ φυσικώτερον καὶ παρανοητικώτερον τῆς συμβιώσεως μετὰ συντρόφου ἀφοσιωμένου ἐν τῇ λύπῃ καὶ τῇ χαρῇ ἡ γυνὴ μόνη, ὡς ἄτομον, προσθέτει ὁ Martin, εἶναι ὅλη ἡ ψυχὴ, σῶμα νεκρόν· ἡνωμένη ὅμως μετ' ἀνδρὸς εἶναι ζωσὰ ἐφαρμογὴ τοῦ φυσικοῦ νόμου, τοῦ συμπληροῦντος τὸν φύσει τέλειον ἄνθρωπον· τέλειος τύπος γυναικὸς ὑπάρχει ἐν τῇ οἰκογενείᾳ· περὶ τοῦ φυσικοῦ τούτου νόμου πειθόμεθα βλέποντες τὸ λαμπρὸν θέαμα ὄντων ἀγαπώντων ἄλληλα, ὄντων ἐμπνεομένων ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων καὶ ἰδεῶν, θερμαινουμένων καὶ ἀναζωογονουμένων πρὸς πᾶν ὑψηλὸν καὶ εὐγενὲς καὶ διατεθειμένων νὰ συζήσωσι καὶ συναποθάνωσιν· κεχωρισμένα τῶς συνηνώθησαν χάριν τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ὑπαρξέως καὶ εὐδαιμονίας καὶ μετεβλήθησαν εἰς νάον, αἰώνιον ἄρωμα ποιήσεως, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης ἀναθρώσκοντα· ὁ ἀνὴρ, ἐκ τῆς ἀφιλοκερδείας ταύτης τῆς συζύγου τοῦ ἐμπνεόμενος αἰσθάνεται τὰς ἐαυτοῦ δυνάμεις ἀξαναομένους, καὶ ἀσχολεῖται εἰς τὰς εἰδικὰς αὐτοῦ ἀσχολίας καὶ ἐκπληροῖ εὐδρόκως τὰ πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ ἔθνος καθήκοντα, καλλίστα εἰδὼς ὅτι, ταῦτα πράττων, τὴν ἐαυτοῦ οἰκογένειαν ὠφελεῖ· γίνεταί ἐργάτης, τεχνίτης, ἔμπορος, στρα-

τιώτης, ἄρχων, ἤτοι ἔχει κύκλον ἐνεργείας ἐξωτερικόν· τί δὲ τὸ ἔργον τῆς συζύγου; καθαρῶς ἐσωτερικόν· οὕτω διέταξεν αὐτὰ ἡ φύσις, τοιοῦτον εἶναι τὸ δημιουργικὸν σχέδιον, ἐνόσφ ὑπάρχει ἀνθρώπινον γένος ἐπὶ τῆς γῆς· ἡ σύζυγος ὀφείλει νὰ προστάται τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας καὶ τάξεως, νὰ βασιλεύῃ διὰ τῆς χάριτος, λεπτότητος καὶ τῶν ἀρετῶν ἐπὶ τοῦ συζύγου καὶ νὰ διαχέῃ τὴν χαρὰν ἐν μέσῳ τῆς οἰκιακῆς εὐτυχίας· ἡ οἰκογένεια εἶναι συνάμα καὶ προστασία τῆς γυναικὸς, φύλαξ τῆς ἀγνότητος καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας αὐτῆς καὶ παρέχει τῷ μὲν ἀνδρὶ σύντροφον, τῇ δὲ γυναικὶ στήριγμα ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην, συνενοῦσαν δύο ἄνισα ὄντα, τὸ ἰσχυρὸν καὶ τὸ ἀσθενές· ἐκ τῆς φυσικῆς ταύτης διαφορᾶς ἀναγκαίως ἐξάγεται ὅτι ὁ βίος τῆς γυναικὸς εἶναι ἐσωτερικός, καθήκον δ' αὐτῆς ἡ τοῦ οἴκου μέριμνα καὶ οἰκιακὴ οἰκονομία, ἧς τὰ θέλητρα πολλὰ καὶ γνωστὰ εἰς πᾶσαν οἰκοδόποιον.

Ἐτερον καθήκον εἰδικὸν τῆς γυναικὸς, στενωῶς πρὸς τε τὴν οἶκον καὶ τὴν κοινωνίαν συνδεδεμένον, εἶναι ἡ ἀφοσίωσις, ἡ ἀνυπόκριτος πίστις, ἡ θερμὴ ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς υγείας καὶ τῆς ἠθικῆς τελειότητος τοῦ συζύγου, ἴσην ἀγάπην, ἀφοσίωσιν καὶ ἐμπιστοσύνην ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ συμπληρώσει ἀναποδιδόντος. Τὰ καθήκοντα τῆς γυναικὸς πολλαπλασιάζονται διὰ τῆς ἀποκτήσεως τέκνων· ποία μήτηρ δὲν ἐρυθριᾷ, ὅταν τὸ πρῶτον ἀκούσῃ ἀπὸ τοῦ ἀφῶου ἐκείνου στόματος τὴν λέξιν μὴ τ ἡ ρ· λέγει ὁ J. Simon; Τὰ τέκνα εἶναι ὁ ἀδιάρρηκτος δεσμὸς τῶν συζύγων, ἰσχυρότερος μάλιστα παντὸς ἄλλου φανταστικοῦ· ἅμα τῇ γεννήσει ἡ σύζυγος αἰσθάνεται τὸ αἰσθημα αὐτῆς διπλασιαζόμενον, διότι ὁ ἀνὴρ ἐγένετο αἴτιος ἀνεπίστου εὐτυχίας· ἐγένετο μήτηρ· μητρότης, λέξις ἀπλουστάτη, ἐμπερικλείουσα τὸ μεγαλεῖον τῆς γυναικείας φύσεως· ἐν τῷ αἰσθηματι τῆς μητρότητος ἡ σύζυγος δὲν καταπονεῖται πλέον ὑπὸ τῶν μελλόντων κόπων, γεννῶνται δ' ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς καθήκοντα, ὧν ἡ ἐκπλήρωσις πληροῖ αὐτὴν ψυχικῆς ἡδονῆς καὶ εὐγενοῦς ὑπερφηφείας ἐπὶ τῷ ἐπιζήλῳ καὶ ὑπεράτῳ τούτῳ ἀξιώματι, καταβάλλει κόπους διὰ τὴν φυσικὴν ἀνατροφήν τοῦ ἀφῶου νηπίου, φροντίζει περὶ τῆς τροφῆς καὶ καθαριότητος αὐτοῦ, ὅσῳ δ' αὐξάνει, συναυξάνει καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ μέριμνα, διότι σὺν τῇ φυσικῇ ἀνατροφῇ ὀφείλει νὰ σκέπτηται καὶ περὶ τῆς πνευματικῆς διὰ τῶν πρώτων διδασμάτων καὶ τῆς ἠθικῆς ἢ ψυχικῆς διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς ἐμπνεύσεως, ἐν οὕτω ἀπαλαῖς ψυχαῖς, ὁρμῶν ὄντως ἀνθρωπίνων· αἱ ἀρεταὶ διδάσκονται ἀληθῶς, αἱ εὐγενεῖς ὅμως ὁρμαὶ καὶ ἰδέαι ἐμπνέονται, τὴν ἐμπνευσιν δὲ ταύτην μόνη ἡ μήτηρ διὰ τοῦ προσειδίζοντος αὐτῇ φίλτρου πῆς μητρικῆς στοργῆς δύναται· ἡ πραγματικὴ φιλοστοργία, λέγει ὁ Martin, εἶναι ἡ ἀνάπτυξις καὶ μόρφωσις τῆς ψυχῆς τῶν τέκνων, προορισμὸς δὲ τῆς γυναικὸς ἡ τοῦ καθήκοντος πιστὴ ἐκπλήρωσις· ἡ ἀληθὴς φιλοστοργία εἶναι ἡ εὐτυχία τῆς μητρός· αὕτη φροντίζουσα περὶ τῆς υγείας τῶν τέκνων αὐτῆς, διδάσκουσα, συμβουλεύουσα, ἠθικοποιουσα καὶ καθοδηγοῦσα τὴν ἔμφυτον τοῦ καλοῦ κλίσιν, ἐμπνέουσα δ' αὐτοῖς τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα καὶ τὴν πρὸς τὴν θεῖαν πρόνοιαν πεποιθήσιν, δι' ἧς ὁ βίος ἡμῶν γίνεται ἀνεκτός καὶ αἱ θλίψεις ἀνακουφίζονται, καθίσταται πηγὴ πολλῶν ἀγαθῶν, διότι σὺν αὐτοῖς αὐξάνει ὁ συζυγικὸς ἔρωσ, κραταιοῦται ἡ τιμὴ τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας, παραμένει θερμὸν τὸ πρὸς τὴν πατροπαράδοτον πίστιν αἰσθημα, σώζονται τὰ τέκνα καὶ ἀνδρῶνται ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ καθήκοντος, ἀναπλάσσεται ἡ κοινωνία, καὶ τὸ ἔθνος ἀνακτᾷ τὴν φυσικὴν, πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν δύναμιν, ἧς ἄνευ ἐν τῷ δεινῷ περὶ ὑπαρξέως ἀγῶνι ἡ παρακμὴ καὶ ἐξόντωσις εἴπερ ποτε ἄφρευτος.

Ὁ προορισμὸς τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὡς οἰκοδόποινης, συζύγου καὶ μητρός, κεῖται ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν εἰδικῶν αὐτῆς καθηκόντων καὶ ἀποδεικνύεται διὰ παραδείγματων, ἐξ αὐτῶν τῶν ποιητῶν εἰλημμένων· οἱ ποιηταί, βαθεῖς τῶν ἀνθρωπίνων ἐλατηρίων ἐρευνηταί καὶ τῶν λεπτοτάτων τοῦ ψυχικοῦ βίου νημάτων ἀνιχνευταί, ἐν τῇ δηλώσει τῶν καθηκόντων τῆς γυναικὸς ὑπέδειξαν τὴν τελειότητα αὐτῆς καὶ τὴν ἀνίκητον κοινωνικὴν ἰσχύϊν. Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν Πηνελόπην, σύζυγον τοῦ Ὀδυσσεῦς, παντοῖα μηχανωμένην μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δολασμάτων τῶν περιουχλοῦντων αὐτὴν μνηστήρων; Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν Ἀνδρομάχην, τὸν ἰδανικὸν τύπον μητρός καὶ συζύγου, καὶ δὲν συγκινεῖται πρὸ τοῦ ἐξαιρέτου ψυχικοῦ κάλλους καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς ἐν τῇ πλῆρει φόβῳ καὶ

ἐλπίδων μετὰ τοῦ Ἐκτορος συναντήσῃ; ἵνα δὲ παραλείψω τὴν τρυφερότητα τῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος τὸ σέβας τῶν παρθένων Ἀντιγόνης καὶ Ἠλέκτρας, ἀνακαλῶ εἰς τὴν μνήμην ὧν τὴν ὀδυνητικώτατος Εὐρύπιδος ἐν τῇ ἀκατασχέτῳ ἐκδικητικῇ ὁρμῇ τῆς Μηδείας παρεμβάλλει· τί νομίζετε; τὴν πρὸς τὰ τέκνα στοργὴν μετὰ δακρύων καὶ φιλημάτων κατασπάζεται καὶ ἐν τῇ ψυχικῇ μέθῃ ἀναφωνεῖ πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῆς ἀπειλούμενα τέκνα.

Ὁ φίλτατὴ χεῖρ, φίλτατον δέ μοι κόρα
καὶ σχῆμα καὶ πρόσωπον εὐγενὲς τέκνων,
ὦ γλυκεῖα προσβολή,
ὦ μαλακὸς χρῶς, πνεῦμα δ' ἠδιστον τέκνων.

Ἰδοῦ, παναγιώτατε, ἰδοῦ, Κυραὶ καὶ Κύριοι, τὸ μυστήριον τῆς οἰκογενειακῆς δυνάμεως τοῦ ἀσθενοῦς τούτου πλάσματος· ποῖα δὲ ἡ κοινωνική; ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως καὶ ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἀνθρώπινου γένους· ἐπὶ 69 βασιλείων τῆς Γαλλίας, λέγει ὁ Martin, τρεῖς μόνον ἠγάπησαν τὸν λαὸν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς ὑπὸ τῆς ἰδίας μητρὸς ἀνετρέφθησαν. Ὁ Barnabe ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων ρητόρων τῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως ἐν Γαλλίᾳ, εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ ὠφελεῖ τὴν γενναϊότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὸ εὐλικρινὲς τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ. Ὁ Kané δὲν ἐλησμόνησε ὅτι ἡ μήτηρ ἐνεφύτευσε αὐτῷ ὅ,τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ. Ὁ Cavier παρὰ τῆς μητρὸς εἶχε τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς πρὸς τὴν φύσιν ἀγάπης καὶ τὸ ἐλαττήριον τῆς μελλούσης ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ ζωῆς. Ὁ Mirabeau πολλὰς εἶχεν ἐλλείψεις καὶ πολλὰ διέπραξε σφάλματα, οὐχὶ τὸσον δῆλον ἐπίεσθη καὶ κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ διότι προῶρως ἀπώλεσε τὴν μητέρα αὐτοῦ· ἡ ἐπιρροὴ καὶ δύναμις τῆς γυναικὸς, ὡς μητρὸς, φαινοτέρως καταδεικνύεται ἐν τῷ βίῳ Βύρωνος καὶ Λαμαρτίνου· ὁ Βύρων εἶχε μητέρα εἰρωνία, ἀνόητον, ἰδιότροπον, ὑπερήφανον καὶ μάταιον· ὁ Λαμαρτίνος μητέρα χαρακτῆρος σταθεροῦ καὶ πλήρη τρυφερῶν καὶ εὐσεβῶν αἰσθημάτων· ἐντεῦθεν ὁ Βύρων, μέγας ἀληθῶς ποιητής, ἦτον ὑπερήφανος, ὀργίλος, εὐεπίφορος εἰς μῖσος καὶ περιφρόνησιν, ἠφίστειον καὶ ἄνῳ, ἐνῶ ὁ Λαμαρτίνος ἀρμονία τρυφερῶν αἰσθημάτων, ὑψηλῶν ἰδεῶν, ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ὁποῖο ἐξεχέοντο ἀρώματα ἀναζωογονοῦντα καὶ μεταρσιόυντα τὸν ἄνθρωπον εἰς σφαῖραν ὑψηλοτέραν.

Τοιαύτης τῆς κλήσεως καὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς γυναικὸς οὐσίας, σταθερὰ τῶν υπεράγαν αἰσθηματικῶν καὶ ἰδεολόγων τῆς Δύσεως παρατηρεῖται τάσις, τάσις, ἣν οἱ παρ' ἡμῶν πιθηκίζοντες ζητοῦσι νὰ εισαγάγῃσι καὶ τὸν φυσικὸν προορισμὸν τῆς γυναικὸς νὰ καταστρέψωσιν, ἰσοτιμίαν ἐπὶ τῆς ἴσης λογικῆς ἀξίας ἀξιοῦντες καὶ ἐκ τῆς οἰκίας εἰς τὸν δημόσιον βίον νὰ παραπλανήσωσιν ἐπιζητοῦντες λόγῳ, ὅτι ἡ τοῦ καθήκοντος ἐκπλήρωσις ξηρὰ τις καὶ ἄγονος καὶ ὀχληρὰ τυγγάνει (P. Janet), κατ' ἀντιπαροβολὴν δὲ πρὸς τοὺς ἄνδρας ἔχουσι δικαιώματα ἐλάσσονα, ὡσεὶ ἡ τῶν δικαιωμάτων παρ' ἑκατέρῳ τῶν φύλων ἀσκησις μὴ ἦτο, ὡς εἴπομεν, καὶ αὐτὴ καθῆκον ἀρμόζον εἰς τὴν διάφορον αὐτῶν φυσικὴν καὶ πνευματικὴν ἰκανότητα. Οὕτω τὸ γυναικεῖον φύλον, αἰχμαλώτων τοῦ ἀνδρῶν, πρέπει νὰ χειραφετηθῇ· ἔστωςαν αἱ γυναῖκες ἱατροί, δικηγόροι, βουλευταί, δικασταί, ὑπουργοὶ ἴσως ἴσως καὶ στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοί· φαντασθῆτε ἐπὶ στιγμὴν τὰς γυναῖκας ἔξω τοῦ οἴκου καὶ τοῦ φυσικοῦ τῆς γυναικείας δράσεως κύκλου εἰς ἀνδρικός ἐπιδοδουμένας ἐργασίας, τὰς γυναῖκας καθ' ἡμέραν ἐν τῷ τρομερῷ περὶ ὑπάρξεως συναγωνισμῷ συγκρουόμενας καὶ πάντοτε καταβαλλομένας διὰ τῆς φυσικῆς καὶ πνευματικῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀνδρός. Τί συμβήσεται; ἡ οἰκογενειακὴ ἀρμονία θέλει ἐκλείπει, διότι ὁ ἀνὴρ δὲν ἔχει πλέον σύντροφον, ἀλλ' ἀνταγωνιστὴν ἡ οἰκιακὴ τάξις θέλει καταστραφῆ καὶ τὰ τέκνα ἐγκαταλειφθῆ· λογομαχίαι καὶ ἐριδίες τῶν συζύγων περὶ τῆς νομοθετικῆς ἰκανότητος τοῦ βουλευτοῦ, τῆς πολιτικῆς περιναίας τοῦ ὑπουργοῦ, τῶν προσόντων τῶν ὑπαλλήλων καὶ τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας· φαντασθῆτε ταῦτα πάντα, ἀναγνώσατε δὲ ὅσα περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος μετ' αὐστηρᾶς κρίσεως καὶ λογικῆς ὁ πολὺς J. Simon γράφει καὶ θέλετε ἀναπαρστήσῃσι τὸν φοβερὸν κοινωνικὸν κυκεῶνα, πρὸς ὃν χωροῦσιν οἱ ἄνευ κρίσεως καὶ λογικῆς ποδοπατοῦντες τοὺς νόμους τῆς φύσεως, τοὺς ὅρους τούτους τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, ὅρους ἐν σύμπαντι τῷ ζωικῷ βασιλείῳ, ὡς δικαίως ὁ Fehling παρατηρεῖ, ὑπάρχοντας.

Ἡ κλήσις καὶ ὁ προορισμὸς τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ διὰ τὰς φυσικὰς, πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς αὐτῆς διαφορὰς εἶναι καὶ ἔσται αἰωνίως ὁ αὐτός, ἐν ὅσῳ ἰσχύει ἀναντιρρήτως ὁ ἐν τῇ ὀργανικῇ φύσει ὑπάρχων νόμος τῆς κληρονομικότητος· ὁ νόμος οὗτος, γνωστὸς εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας ἱατροῦς, διὰ τῶν νεωτέρων βιολογικῶν μελετῶν ἐπὶ μᾶλλον ἐξηκριβώθη καὶ ἔσχεν ὡς συμπέρασμα, ὅτι ἡμεῖς ἐπ' ἐλάχιστον συνετελέσαμεν εἰς τὴν παρούσαν ἡμῶν κατάστασιν· εἴμεθα κατ' ἐξοχὴν πλάσμα τῶν προγόνων ἡμῶν· κληρονομοῦμεν ἀνάστημα, φωνήν, παραλλαγὰς σκελετοῦ, κρανίου· κληρονομοῦμεν σπέρματα ἀσθενειῶν· χλόρωσιν, ἀναιμίαν κτλ. κληρονομοῦμεν πνευματικὰς ιδιότητας, δημιουργικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν πνεῦμα, κληρονομοῦμεν τὴν θηριωδίαν καὶ τὸν ψυχρὸν κυνισμόν· κληρονομικὴ εἶναι ἔτι, λέγει ὁ Schule, καὶ ἡ δολοφόνος ροπή τῶν κακούργων τῆς κοινωνίας, τῶν ἀνατρεπόντων τὴν ἠθικὴν αὐτῆς διάταξιν· ὁ νόμος οὗτος τῆς κληρονομικότητος ὑφίσταται καὶ ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ ἑκατέρου τῶν φύλων ἀπὸ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου, εἶναι δὲ ἀδύνατον ν' ἀνατραπῶσιν οἱ ὅροι τῆς ζωῆς ἡμῶν ἄνευ καταστροφῆς βεβαίας· καὶ ὀρθὴν ἔτι ἐάν παραδεχθῶμεν τὴν ἐπὶ γενεὰς ἐξάρτησιν τῆς γυναικὸς ἀπὸ τοῦ ἀνδρός καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν, μοιραίως ἡ ἐξάρτησις αὕτη διὰ τῆς κληρονομίας ἐμονιμοποίησε τὰ ἐκ τῆς φυσικῆς, πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς ζωῆς τῆς γυναικὸς ἀπ' αἰῶνων ὑπάρχοντα εἰδικὰ γνωρίσματα καὶ προσόντα· ἐνταῦθα κεῖται ἡ ρίζα τοῦ λεγομένου ἀποκλεισμοῦ τῆς γυναικὸς ἀπὸ τοῦ δημοσίου βίου, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, καὶ ὁ προορισμὸς αὐτῆς ἐν τῷ οἴκῳ καὶ τῇ οἰκογενείᾳ, τῷ φυσικῷ τούτῳ κέντρῳ, τὸ ὁποῖον ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς ὡς τὸ ἱερώτερον καὶ εὐγενέστερον ὑπόβλημα ἐνεπιστεύθη εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς ὡς συζύγου καὶ μητρὸς· συγχωρήσατέ μοι παρολισθαίνοντι· ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, οἱ τὸν Αὐτικὸν πολιτισμὸν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως δυσωνύμων μυθιστορημάτων, ὡς λέγει ὁ ὀρθῶς ὁ J. Simon, γνωρίζοντες, εἴμεθα πρόθυμοι πρὸς ἐπίδειξιν πολιτισμοῦ καὶ τὸν ἐκτροχιασμὸν τῆς γυναικὸς ἡμῶν ν' ἀνεχθῶμεν, ἀμερικανικώτεροι τῶν Ἀμερικανῶν γινόμενοι· ἐγένετο καὶ ἀρχὴ ἀχροάσεως ὑψηλοτέρων ἐν Σορβὼνῃ μαθημάτων καὶ τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης ἐν Παρισίοις· κοινωνικὴ πλάνη, ἣς αἱ συνέπειαι δὲν δύνανται ν' ἀνατρέψωσι τὸν φυσικὸν ροῦν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων, ὀπισθοδρομοῦσιν ὅμως διὰ τῆς κοινωνικῆς ἀναστατώσεως τὴν πρῶτον τοῦ ἔθνους· ἀρκοῦσι τὰ ἐκ τῆς ἐκπλήρωσεως τῶν οἰκογενειακῶν καθηκόντων ἀπορρέοντα δικαιώματα αὐτῆς καὶ μὴ ἐπιβαρύνωμεν δι' ἄλλων ἀπαιτούντων διάφορον σώματος καὶ πνεύματος δεξιότητα· ἡ γυνὴ ἴσης μὲν λογικῆς ἀξίας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὁμοίᾳ τῷ ἀνδρὶ, δὲν προσβάλλεται ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς ἐξωτερικῆς δράσεως, διότι ἐν τῇ οἰκογενειακῇ ἐργασίᾳ καὶ τῇ ἐκπλήρωσει τῶν συζυγικῶν καὶ μητρικῶν καθηκόντων ἔχει ἐν χερσὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἔθνους, εἰς ὃ ἀνίκει· ὑπάρχουσι καὶ παραδείγματα, καθ' ἃ αἱ γυναῖκες οὐχὶ διὰ πολεμικῶν ἀγώνων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῶν δακρύων ἔσωσαν τὴν ἑαυτῶν πατρίδα· αἱ τῶν Φωκαέων γυναῖκες, προτιμήσασαι ἀντὶ πάσης κατασχύνης τὸν διὰ πυρὸς θάνατον, ἐξήγειραν τὸ ἠρωικὸν θάρρος τῶν ἀνδρῶν κατὰ τῶν Θεσσαλῶν καὶ ἔσωσαν τὴν γῆν τῶν πατέρων, ἡ δὲ μήτηρ τοῦ Κοριολάνου διὰ τῶν δακρύων αὐτῆς ἔσωσε τὴν Ρώμην ἀπὸ τῆν ἐκδικητικὴν ὁρμὴν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς· ὁποῖα ἡ δύναμις ἡ τῶν δακρύων τῆς γυναικὸς σώζουσα πόλεις καὶ ἔθνη.

Ἰκανῶς ἐμακρηγόρησα, Παναγιώτατε, καὶ νομίζω εὐκαιρον, εὐλαβούμενος τὴν ὑπομονὴν τοῦ κεκοιμημένου ἀχροατηρίου τούτου, νὰ καταλήξω εἰς τὸ συμπέρασμα· Ἡ κλήσις καὶ ὁ προορισμὸς τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ εἶναι ἡ πιστὴ καὶ ἀκρεβὴς ἐκπλήρωσις τῶν οἰκογενειακῶν καθηκόντων. Τὸ γνήσιον γνωρίσμα, τὸ ἀληθὲς μεγαλεῖον, τὸ φύσει ἀρμόζον εἰς τὴν τρυφεράν καὶ ὑπερήφανον ψυχὴν τῆς γυναικὸς ὡς οἰκοδομοῖνης, ἄνευ μειώσεως τοῦ θελήτρου τῆς εὐγενείας καὶ τῆς αξιοπρεπείας, εἶναι· νὰ διοικῇ τὸν οἶκον ἐν τάξει καὶ μετὰ χάριτος καὶ νὰ διευθύνῃ τὸ ὑπηρετικὸν μετ' εὐσταθείας καὶ φιλανθρωπίας, ὡς συζύγου· νὰ ἀγαπᾷ τὸν σύζυγον μετ' ἀφοσιώσεως καὶ φυσικῆς εὐλικρινείας, διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος αὐτῆς νὰ προσεγγίξῃ τὴν πνευματικὴν τοῦ συζύγου ὑπεροχὴν, νὰ συμμερίζεται τὰς σκέψεις αὐτοῦ, νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ, ἐνισχύῃ καὶ παρηγορῇ, παραπλανώμενον δὲ νὰ τὸν ἐπανάγῃ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἐστίναν

καὶ τὸν ἐξαγγέλιον διὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀγνοήτου, ὅταν δὲ παρατηρῆ τὸν μὲν ἔρωτα αὐτῆς μὴ ἀμειβόμενον, τὴν δὲ ἀρετὴν μὴ τιμωμένην, νὰ σφῆζῃ ἐαυτὴν, κατὰ τὸ δυνατόν, ἐν εὐσεβείᾳ αὐταπαρνήσει, ὡς μη τρῶς: ἡ πρὸς τὰ τέκνα ἀφοσιώσις καὶ ἀληθὴς φιλοστοργία, ἡ φυσικὴ ἀνατροφή, ἡ πρώτη πνευματικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ μόρφωσις, ἰδίως δὲ ἡ ψυχικὴ δι' ἐμπνεύσεως ὁρμῶν καὶ φρονημάτων ὕψηλῶν καὶ εὐγενῶν. Ἐὰν δὲ διὰ πάντα τὰ τέκνα ἀνεξαιρέτως ὀφείλει νὰ σκέπτηται, διὰ τὰς κόρας αὐτῆς ἐμβριθέστερον καὶ φιλανθρωπότερον, διότι εἰς αὐτάς θελεῖ ἐμπιστευθῆ τὴν τιμὴν τῆς οἰκογενείας, τὴν πραγματικὴν ἀσφάλειαν τῆς κοινωρίας, τὸ μέλλον καὶ τὴν εὐτυχιάν τοῦ μέλλοντος ἀγνώστου ἐκείνου.

Γυναϊκῆς, ἀνακράζει ὁ εὐγενὴς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν Martin, γυναϊκῆς, ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ διδῆτε τὰ ἐκ τῆς μητρικῆς ἐπιτροπῆς προερχόμενα ἀγαθὰ, μετὰ πόσης εὐγενούς ὑπερηφανίας ἠθέλατε διανύσει τὴν ὁδόν, ἢν ἡ φύσις ἀπὸ τῶν αἰῶνων προώρῃσεν ἡμῖν· ὅ,τι οἱ μονάρχαι καὶ τὰ ἔθνη δὲν δύνανται, ἀρκεῖ νὰ θελήσητε, ὅπως πραγματωθῆ ἡ μὴ ἐν χερσὶν ἔχετε τὴν μέλλουσαν γενεάν. Οἰκοδόμοι, νεαραὶ σύζυγοι, τρυφεραὶ μητέρες, τὸ σκήπτρον ἀνήκει ὑμῖν· ἐν τῇ ψυχῇ ὑμῶν μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς νόμοις κεῖται τὸ μέλλον τῆς κοινωρίας, τοῦ ἔθνους, αὐτῆς τῆς ἀνθρωπότητος.

Σημ. Ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ ἐξ ἀνάγκης ἐγκατελείφθησαν αἱ παραπομπαὶ εἰς τὰ συγγράμματα τῶν μνημονευομένων συγγραφέων· καὶ πολλὰ μὲν ὑπάρχουσι τοῦ θέματος τοῦτου ἔργα περιωνύμων ἀνδρῶν, ἀλλ' ἡμεῖς ἀναγράφομεν τὰ ἀκόλουθα:

L. Aimé Martin, *Education des Mères de Famille*, T. A' καὶ B' ἐκδ. 10η Paris, 1883. — P. Janet, *La Famille*, ἐκδ. 13η, Paris 1887. J. Simon, *La Femme du vingtième Siècle*, ἐκδ. 4η Paris, 1892. — H. Schule, *Handbuch der geister — Krankheiten*, v. Zienssen, ἐκδ. 2α 1880. Leipzig. — H. Schling, *Die Bestimmung der Frau*, ἐκδ. 2α, Stuttgart, 1892. — Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει «Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος» Συγγρ. Περιοδικὸν T. A', Ἔτ. 1ον.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ὁ ναὸς τοῦ Ραμεσοῦ. — Περιγηγῆς ἀφηγεῖται ὡς ἐξῆς τὰ κατὰ τὴν ἐπαπειλήσαν καταστροφὴν τοῦ μεγάλου ἐν Ἄμπου Σίμπελ ἀρχαίου αἰγυπτιακοῦ ναοῦ, εἰς ἀπόστασιν 800 μιλίων πρὸς τὸν ἄνω Νεῖλον καὶ τὴν ληφθεῖσαν πρόνοιαν περὶ ἐξασφαλίσεως τοῦ μεγάλου Φαραῶ.

Πρὸ τρισχιλίων ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα Ραμεσοῦς ὁ Β' ἀνέσκαψεν ἐν ὄρει ἐν Νουβίᾳ, ἐντὸς δὲ τοῦ σκληροῦ βράχου, δύο εὐρεῖς ναοὺς. Οὐδεὶς ποτε ἐκπλήσεται ἐπὶ τοῖς ἔργοις τοῦ Ραμεσοῦ. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ διήκει δι' ὀλοκλήρου τοῦ ἄνω Νεῖλου καὶ ἄρχει πάντων τῶν ἀπὸ τοῦ Καῖρου μέχρι Βάβυ-Χάλας. Ἐξ ὅλων τῶν 34 δυναστειῶν ὁ Ραμεσοῦς πραγματικῶς ἐμφανίζεται πρῶτος, οἱ δὲ λοιποὶ οὐδαμοῦ. Ἄν ποτε ἐντύχητέ τινα κολοσσιαίῳ τὴν οἰκοδομήν, καταπληκτικῶ τὸ σχέδιον καὶ ἐπιτύχει τὴν ἐκτέλεσιν δυνάθε ἀσφαλέστατα ν' ἀποδώσῃτε αὐτὸ εἰς τὸν Ραμεσοῦν. Οὗτος ἐδαξίκευσεν ὑπὲρ τὰ 60 ἔτη, ἐγέννησεν 170 τέκνα καὶ ἔζησε μέχρι τοῦ ἑκατῆτος ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Καὶ ἤδη εὐρηται ἐν τῇ θήκῃ αὐτοῦ ἐν τῷ τῆς Γκιζῆ μουσεῖῳ, τοῦ ὑπερηφάνου γηραιῦ αὐτοῦ προσώπου, συνοφρουομένου ὑπὸ τὸ ὑάλινον αὐτοῦ κάλυμμα. Ἐξ ὅλων τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἔργων οἱ ἐν Ἄμπου Σίμπελ οὗτοι ναοὶ εἶναι τὰ μέγιστα. Τὸν μείζονα τῶν δύο ἀφίερσεν εἰς τὸν θεὸν τῶν θεῶν, Ἄμμὸν καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὄξαν, τὸν δὲ μικρότερον εἰς τὴν θεῶν Χαθὸρ καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Νεφερτάρην. Σπάνιος εὐρηται εἶτε ἐν τάφῳ εἶτε ἐν ναῷ ἡ περὶ τοῦ συζυγοῦ ἔρωτος σημείωσις, ἀλλ' ὁ μικρότερος οὗτος ναὸς τεκμηριῶσθε ὅτι ὁ Ραμεσοῦς ἠγάπα τὴν σύζυγον αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ προσθίου μέρους τοῦ ναοῦ καὶ εἰς βῆθος ἡμισείας ποδῶς ἐγγλυφεν ἐπιγραφὴν, καθ' ἣν «Ραμεσοῦς ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἤγειρε τὴν θεῖαν ταύτην κατοικίαν διὰ

τὴν βασιλικὴν σύζυγον αὐτοῦ Νεφερτάρην, ἣν ἀγάπα»· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ βασίλισσα, δίκην ἀνταποδόσεως στοργῆς, ἐνεγράφεεν ἀνεξίτηλοις γράμμασιν ὅτι αὐτὴ «ἡ βασιλικὴ αὐτοῦ σύζυγος, ἥτις ἀγάπα αὐτόν, ἔκτισε δι' αὐτὸν τὴν κατοικίαν ταύτην ἐν τῷ ὄρει τῶν διαυγῶν ὕδατων».

Ἴνα κάλλιον μελετήσω τοὺς ναοὺς τούτους — λέγει ὁ ἐπισκεψάμενος αὐτοὺς — καὶ ἴδω τὴν διεξαγομένην ἀρχιτεκτονικὴν ἐργασίαν ἐκοιμήθην δύο νύκτας ἐν τῇ ἄμμῳ, ἐν τῷ ἀληθεῖ τούτῳ οἴκῳ ἀγάπης. Τὸ τελευταῖον, ὅπερ εἶδον τὴν νύκτα ὑπὸ τὸ καθαρὸν φῶς τοῦ ἀστερόεντος αἰγυπτιακοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ πρῶτον, ὅπερ παρέστη πρὸ τῶν ὀμμάτων μου κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ροδοδακτύλου ἡοῦς, ἦν ὁ Ραμεσοῦς καὶ ἡ Νεφερτάρη παραπλευρῶς ἀλλήλων, προσβλέποντες ἐπ' ἐμοῦ ἀπὸ τῶν τοίχων καὶ τῶν κιόνων, τῶν ὑποσκιῶν, εὐρέων καὶ σοβαρῶν.

Ἐν τῷ μεγαλειτέρῳ ὅμως ναῷ πρακτικὴ ἐργασία διεξάγεται. Αὐτοὶ οἱ τέσσαρες γιγαντιαῖοι Κολοσσοὶ κἀθῆναι, τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων ἔχοντες, καὶ θεῶνται πέραν τῶν τῆς ἐρήμου ἄμμων. Τρισχιλία ἔτη διήλθον ὑπεράνω τῶν ὑπὲρ τοὺς ναοὺς βράχων. Καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ ἀγάλματα εἰς οὐδὲν τὸν πανδαμάτορα χρόνον θὰ ἐλογίζοντο, ἀλλ' ὁ ἐπιχώριος βράχος αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν περιεχεῖ προδοτικὴν φλέβα ἀργίλλου, ὁ δὲ ἄμμος κατέφαγεν ἐπὶ τέλους τὴν ἀργίλλον καὶ αἱ ρωγμαὶ κατὰ μικρὸν ἠυρύνθησαν. Δι' ἐκθέσεως ὑπεδείχθη εἰς τοὺς ἀρμόδιους ἐν Καῖρῳ ὅτι ὁ μέγας ναὸς εὐρίσκετο ἐν ἐπικειμένῳ κινδύνῳ καὶ ὅτι ὄγκος λίθου, ζυγίζων 270 τόνους, θὰ κατέπιπτε πιθανῶς καὶ θὰ κατασυνέτριβε τὸ μόνον ὑπολειπόμενον σῶον ἐκ τῶν τεσσάρων ἀγαλμάτων. Μία τῶν δυσχερειῶν, αἰτινες συμφορῆς τυγχάνουσι τῇ ἐνεστῶσῃ αἰγυπτιακῇ διοικήσει, εἶναι καὶ ἡ ἐξῆς ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως ἡμισείας δωδεκάδος ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων. Αὐτὸς ὁ Ραμεσοῦς, ὅστις θὰ ἐξηφάνιζεν ἐντὸς ὀλίγων ἐβδομαδῶν ὀλοκλήρον τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἠναγκάσθη ὑπὸ τὰς ἐνεστῶσας περιστάσεις νὰ περιμενεῖν μῆνας ὄλους πρὶν ἢ ὁ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐπικρεμάμενος λίθινος ὄγκος, ἀφαιρηθῆ. Τότε ὁ ἀρμόδιος ἐπόπτης νέαν μᾶλλον ἐπιεργασίαν διεβίβασεν ἐκθέσειν καὶ ἐπὶ τέλους ὁ λογαγὸς Τζόνστον, τοῦ τάγματος τῶν μηχανικῶν καὶ δωδεκάς ἄγγλων στρατιωτῶν ἀπῆλθον εἰς Ἄμπου Σίμπελ πρὸς διάσωσιν τοῦ Ραμεσοῦ. Οὗτοι τρεῖς εὐρον ὀλοκλήρους βράχους ἐν κινδυνῶδει καταστάσει· ἐκ τούτων ὁ εἰς 34 ποδῶν μήκους καὶ 12 πλάτους πάραυτα διεσπάρθη καὶ κατετμήθη εἰς τεμάχια ἄλλος βάρους 25 τόνων τὴν αὐτὴν μετὰ μικρὸν εὐρε τύχην ἐν χερσὶ τῶν ἐν λόγῳ προσώπων καὶ τέλος ὁ μέγιστος πάντων, ζυγίζων 270 τόνους κατεστράφη ἄνευ τῆς χρήσεως οἰωνδήποτε ἐκρηκτικῶν, διότι οἱ δύο βορειότατοι κολοσσοὶ δὲν εὐρηται ἐν ἰσοροπίᾳ καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ ἐλαχίστη δόνησις ἠδύνατο νὰ καταρρίψῃ αὐτούς· οὕτω προσεδέθη διὰ πέντε ἰσχυρῶν σιδηρῶν ἀλύσεων καὶ κατετμήθη εἰς μικρὰ τεμάχια, ἅπερ ἐρρίφθησαν εἰς τὴν ἄμμον. Ἥδη ὁ Ραμεσοῦς δύναται νὰ κἀθῆται σοβαρῶς καὶ ἐν ἡρεμίᾳ καὶ παρατηρῆ τὴν ἡῶ, ἐπιφανομένην ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐπὶ ἕτερα τρισχιλία ἔτη. Οἱ δύο ἡκίστα ἐν ἰσοροπίᾳ εὐρισκόμενοι κολοσσοὶ προστεθήσονται διὰ σιδηρῶν ἐπιδέσμων εἰς τὸν ὀπισθεν βράχον, συγκαλυπτομένων κατὰ τὸ δυνατόν ὥστε νὰ μὴ φαίνωνται· δυσάρεστον ὅτι δὲν εὐρέθη ἕτερον μέσον ἐξασφαλίσεως αὐτῶν.

Εὐτυχῆς λογιζομαι, λέγει ὁ αὐτὸς περιγηγῆς, ἐπὶ τῷ ὅτι εἶδον καὶ ἕτερον ἀξιοθαύμαστον ἔργον κατὰ τὴν εἰς Ἄμπου Σίμπελ ἐπίσκεψίν μου. Ὁ μέγας ναὸς εἶναι ἀπιερωμένος εἰς τὸν Ἄμὲν Ρά, τὸν ἥλιον θεόν, δις δὲ τοῦ ἔτους πιστεύεται ὅτι ὁ ἥλιος ὕψεται εἰς τοιοῦτο σημεῖον ὥστε ρίπτει ἀκτίνα φωτὸς διὰ μέσου ἀμφοτέρων τῶν αἰθουσῶν, μέχρις ὅτου καταπέσῃ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ ἐν τῷ ἀγιωτάτῳ τῶν ἁγίων. Πολλοὶ θεωροῦνται βασίζονται ἐπὶ τῆς πρὸς Ἀ θέσεως τῶν ναῶν καὶ ὁ λογαγὸς Τζόνστον ἠθέλησε νὰ εὐρη κατὰ πόλιν ἡμέραν τοῦ ἔαρος λαμβάνει χῶραν τὴν ἀνωτέρω φαινόμενον παραλαβὴν λοιπὸν τὰ μαθηματικὰ αὐτοῦ ὄργανα ἀνῆλθε μεθ' ἡμῶν πάντων εἰς τὴν νάν πρὸ τῆς ἡοῦς. Ἦτο ἡ 26η φεβρουαρίου. Ἡ μεγάλη αἰθουσα μετὰ τῶν ὀκτώ αὐτῆς στηλῶν ἦν περικεκαλυμμένη ὑπὸ λυκαυγυός. Ζοφερώτερον ἦτο τὸ ἑσωτερικὸν ἡμισυ καὶ τὸ ἱερόν. Ὅπισθεν τοῦ βωμοῦ ἐκῆθησαν οἱ τέσσαρες Θεοὶ Ἄμὲν, Ὡρος, Φθῶ καὶ Ραμεσοῦς. Ἐν τῇ ἀνατολῇ ὑπῆρχε βιβλίον ὀ-